B. J........IS.

LIETUVA IR JOS REIKALAI....

TAUTIŠKAS LIETUVOS KATEKIZMAS.

VILNIUJE, M. KUKTOS SPAUSTUVĖ,
RUMŲ (DVORCOVAJA), G. 4.

Lietuva ir jos reikalai.

> Kas męs esame? ko mums reikia? Ką privalome daryti, kad visiems mums būtų gera, kaipo vaikams vienos, bendros musų motinos-Tėvynės?...

Klausimas. — *Kas tai yra Lietuva?*

Atsakymas. — Lietuva tai yra šalis, kurioje nuo amžių gyvena lietuviai, lenkai ir baltgudžiai, Inflantuose gi latviai, susigiminavę tarp savęs jie visi tveria vieną lietuvių tautą.

Klausimas. — *Kokį plotą užima Lietuva?*

Atsakymas. — Šiuo laiku Lietuva užima šešes gubernijas, valdiškai šiaurvakarinėmis vadinamas, tai yra šias: Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Mohilevo ir Vitebsko gub.

> Pasarga. — Tikrieji lietuviai šiuo laiku gyvena dar samplatos Naumiesčio, Vilkaviškio, Senapilės, Kalvarijos ir dalyje Seinų pav. Suvalkų gub., taip-pat Palangos apylenkėse Kuršo gub. Tikri lenkai, išskirus Lenkijos gubernijas, sampla-

tos gyvena Bielsko, Baltstogės ir Sokolsko pav. Gardino gub.

K l a u s i m a s. — *Kodėl ta šalis Lietuva vadinas?*

A t s a k y m a s. — Ta šalis dėlto Lietuva vadinas, nes dar XIII šimtmetyje Lietuvos kunigaikščiai pradėjo rūpintis viršui paminėtų šešių gub. sujungimu vienon kuopon; nuo XIV šimtmečio ta šalis nešė vienodą likimą su Lenkija lig pastarųjų dienų.

K l a u s i m a s. *Kokia tos šalies istorija?*

A t s a k y m a s. — Lietuviai nuo neatmenamų laikų gyveno ant ilgo ploto pradedant nuo Vislos žemesnėsės dalies ligi Dauguvos gilumoje nepraeinamų miškų, pasidalinę į atskiras gentes, barbarizme ir stabmeldystėje paskendę. Galų-gale atkuto lietuviai ir pamažu pradėjo jungtis į didesnes kuopas — tverti tūlą vidaus tvarką. Jau XIII šimtmečio pradžioje, apie 1219 met., viršiausią valdžią ant Lietuvos paėmė Mindaugis, kuris dargi pavadino save Lietuvos karalium. Troinatas, Mindaugio sesers sūnus, nužudė septynesdešimtmėtinį karalių drauge su dviems jo sūnais 1263 met. Po trumpo Troinato ir Vaišvilkos viešpatavimo valdžią paėmė Troinato sūnus, Vitėnis, po kurio Didžiojo Kunigaikščio sostas 1314 met. teko Gediminui, Vilniaus įkūrėjui. Po jo 1341 met. sostą užėmė Algirdis, o 1377 met. Lietuvos viešpačiu tapo Jegaila. Gedimino laikais, o ypač Algirdžio, kuris bendrai

su jaunesniuoju savo broliu Keistučiu valdė, Lietuva įgijo didžiausią savo gyvavimo galybę, nes visa Baltgudija ir Rusija su Kijewu prigulėjo prie Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Tečiaus lietuviai ir Didieji Kunigaikščiai buvo stabmeldžiais, neveizdint į užemą pravoslaviškos Baltgudijos ir Rusijos ir į skaitlingus lenkus rymo katalikų tikėjimo, Lietuvoje apsigyvenusius.

Lietuvos galybei augant tuo pačiu laiku, nuo 1230 metų, ant Vislos ir Baltijos jūrių krantų susitvėrė Kryžiočių Ordenas, neprigulminga valstija, išgavusi prieš tai iš cesoriaus Frideriko II dovanan visas žemes, kurias Ordenas iškovos iš stabmeldžių. Taigi išnaikinę lietuvių dalį, Prūsais vadinamų, patįs kryžiočiai priėmė prūsų vardą ir pradėjo užpuldinėti ant Lietuvos plėšdami, prisidengdami katalikų tikėjimo įvezdinimu. Tie užpuolimai, drauge su augančia kryžiočių galybe, kaskartą būdavo dėl Lietuvos pragaištingesni ir kad ne Lenkija, kurios kryžiočiai bijojos, Lietuva nebūtų galėjus atsispirti prieš juos ir ją būtų sutikęs toks pat likimas, koks sutiko jos sąbrolius prūsus. Nes jau ant sugriauto Kauno gruvėsių stovėjo kryžiočių tvirtuma—Marienverder. Suprato tą Lietuvos kunigaikščiai ir bajorai; suprato taip-pat ir Didisai Lietuvos Kunigaikštis Jogaila su pusbroliu Vytautu—Keistučio sūnum, kad Lietuva tik bendrai su Lenkija gyvuoti tegali.

Toksai susivienijimas su Lietuva buvo Lenkijai geistinas iš priežasties tų pačių

kryžiočių ir svetimų kunigaikščių varžytinių dėl Lenkijos sosto ir karalienės Jadvygos ir tas abipusis tautų padėjimo supratimas privedė prie to, kad 1386 met. Jogaila priima katalikų tikėjimą ir per Šv. krikštą Vladislavo vardą, veda jauną Lenkijos karalaitę Jadvygą, patsai tampa karalium abieju tautų Vladislavo II vardą priėmęs; apkrikštija visą Lietuvą, atiduoda Lietuvos valdymą su Didžiojo Kunigaikščio valdžia lig gyvos galvos Vytautui ir bendrai su Vytautu Liepos 15 d. 1410 met. sumuša ties Žalgiriu visiškai kryžiočius, naikindamas amžinai Ordeno galybę. Nuo 1386 m. Lietuvos ir Lenkijos likimas tampa bendru, nes ligi 1794 m. Lietuva buvo autonomiška pusė Lenkijos respublikos abiejų tautų, o respublikai žuvus lig šiandien Rusijos valdoma.

Klausimas. — *Iškur paeina tas, kad lenkai, lietuviai ir baltgudžiai tveria Lietuvoje vieną tautą?*

Atsakymas. — Lietuviai nuo neatmenamų laikų gyveno kaimynystėje su lenkais ir baltgudžiais. Nuolatos užpuldinėdami lietuviai išvezdavo daugybę abiejų lyčių vergų, kurie ilgainiui susimaišydavo su lietuviais. Lietuvių užpuldinėjimai ant Lenkijos ypač dažnai atsikartodavo nuo 1138 metų nuo lenkų karaliaus Boleslovo III Kreivalūpio mirties ir padalinimo Lenkijos tarp jo sūnų; Lenkija padalinta, nuolatos namieje tarp savęs bekariaudama, nelabai priešinos lietuviams, kurie, teriodami lenkų žemę, išvezdavo

dešimtis tūkstančių žmonių abiejų lyčių į Lietuvą; nebuvo Lietuvos užkampio, kuriame nebūtų buvę lenkų vergų. Lenkai vergai, kaipo ūkininkai, tapo pirmais Lietuvoje ūkio kulturos gaivintojais; kad lenkai dideliais būriais į Lietuvą buvo išvedami liūdyja faktas, kad, kuomet lenkų karalius Vladislovas Lokietek 1325 met. apvezdino savo sūnų Kazimierą su Aldona, Gedimino dukterim, tai jauna Lietuvos kunigaikštaitė atnešė karaliui į kraitį 24,000 lenkų vergų, lietuvių nelaisvėn paimtų. O juk Vladislovo Lokieteko laikais lietuvių užpuldinėjimai susilpnėjo, nes Lokietek buvo galingas karalius ir santaikoje gyveno su Gediminu. Taip tai nuo neatmenamų laikų lenkų kraujas maišėsi su lietuvių ir baltgudžių krauju. Galbūt, kad dar lig Jogailos laikų visoje Lietvoje nebuvo žmogaus, kuris nebūtų turėjęs savyje vienos tų trijų tautų kraujo primaišyto. Nuo 1386 metų, nuo Lietuvos susijungimo su Lenkija, krikščioniškumas, apšvietimas ir vakarų kultura eidavo Lietuvon tik per Lenkiją ir pavirzdavo į vieną bendrą lenkiškai-lietuviškai-baltgudišką kulturą... ir pasidarė taip, kad ant viso Lietuvos ploto nuo Baltijos jūrių, Narvos, Nemuno, Nėrio lig Dniepro, nuo Dauguvos lig Pripečio užviešpatavo vienodi papročiai, ta pati tautiška etika, neveizdint į ta ar po ta ar kitą pastogę skambėjo lenkų, lietuvių ar baltgudžių kalba, nes visos tos kalbos tai gimtosios mųsų kalbos, nes mųsų gįslose teka bendras kraujas...

Klausimas. — *Kodėl būdami bendro kraujo, kulturos ir tautiškos vienybės neturime vienos bendros gimtosios kalbos?*

Atsakymas. — Vienodoje ant pažiūros tautoje, kokia yra vokiečių tauta, toks yra didelis skirtumas kalboje, kad vienos provincijos vokiečiai kartais gana sunkiai susikalba su kitos provincijos vokiečiais. Tokie provincijonalizmai lig šiandien užsiliko Vokietijoje, neveizdint į tą, kad vokiečiai turi labai išdirbtą, visiems bendrą literatūros kalbą. Tokie provincijonalizmai užsiliko labiausia tarp kaimo gyventojų, nuolatos ant ūkio dirbančių, nes tokie gyventojai kuone visiškai neišeina iš savo provincijos ribų, o išreikšti savo mintis dėl kasdieninių reikalų ir namieje, turi pakaktinai žodžių nuo amžių per kaimynus priimtų, kuriems kiekvienas paskolintas žodis mažiau suprantamas, negu žodžiai ir išsitarimai nuo amžių vartojami. Kiekviena tauta, labiausiai vienoda, turi tokius provincijonalizmus, o juo labiau sudėtina tauta—kokia yra ištikrųjų visa Lietuvos tauta *). Ligšiol Lietuvoje bendra kulturališka kalba buvo lenkų kalba, kuri, neveizdint į vartojimą valdiškuose aktuose tūlose vietose baltgudžių rašybos, nuo seniausių laikų pasidarė bendra visų apšviestų sluogsnių ir miestų kalba. — Tarp žmonių užsiliko lietuvių ir

*) Francūzijoje baskai ir bretonai vadina save francūzais, neveizdint į tą, kad turi skirtinas gimtąsias kalbas. Belgijoje—visi vadina save belgais — arjie valonai, flamandai ar francūzai būtų.

baltgudžių kalbos, o dargi lenkų kalba labai skiriantisi nuo lenkų literatiškos kalbos. Lietuvių, baltgudžių ar lenkų kalbų užsilikimas tarp žmonių visiškai neprirodo, kad tos kalbos nurodytų tautų skirtingumą, o juo labiau kulturos skirtingumą: nes vienose vietose lenkai ar baltgudžiai nuolatos susidurdami su lietuviais priėmė lietuvių kalbą; kitose gi vietose lietuviai ir baltgudžiai priėmė lenkų kalbą. Tas viskas prigulėjo nuo susitvarkymo tais laikais žmonių ir gyvenimo sąlygų.— Bet visgi visos tos tris kalbos yra mųsų gimtomis kalbomis ir mes noriai privalome paremti kiekvieną jų ant kiek žmonės to panorėtų. Atminkime kad žmonių apšvietimas yra aukščiausiu visūmenės uždaviniu, nes tai yra tautos ir šalies gerovės pamatas, taigi pačiame pamate ji turi keroti suprantamoje žmonėms kalboje. Tegul kiekvienas inteligentiškas Lietuvos pilietis gerai moka lietuvių ir baltgudžių kalbas, o jo namuose tegul lietuviškos ar baltgudiškos knygos, šale lenkiškų, bus noriai visų skaitomos.

K l a u s i m a s. — *Kokiame padėjime yra Lietuva dabar?*

A t s a k y m a s. — Dabartinis Lietuvos padėjimas iš visų atžvilgių apgailėtinas. Lenkijos Respublikai žuvus žuvo drauge puikios žmonių teisės, bendromis Lietuvos ir Lenkijos jėgomis išdirbtos ir Gegužės 3 d. 1791 m. konstitucijoje apskelbtos; žuvo taip-pat ir Tado Kasciuškos manifestai apie žmonių sulyginimą. Kuomet

Lietuvos bajorija 1818 met. kuone vienbalsiai pareikalavo liaudies išliuosavimo, tuomet caro paliepimu buvo užginta bajorijai kalbėti apie liaudies išliuosavimą ir tik carui Aleksandrai II viešpataujant, Lietuvos bajorijos balsas, pirmutinis Rusijoje prabilęs apie žmonių išluosavimą, buvo prielankiai sutiktas ir 1861 metais žmonių išliuosavimas iš baudžiavos buvo įvykdytas. Tečiaus neveizdint į išliuosavimą, dėlei apskrito valdiško prispaudimo, ūkininkų padėjimas lig šiandien blogas. 1905 metais, General-Gubernatoriui Frezei pirmininkaujant, buvo sušaukta Vilniuje komisija, kuri turėjo aptarti įvedimą žemiečių savyvaldų Lietuvoje; toje komisijoje dalyvavo Kauno, Vilniaus ir Gardino gub. visų pavietų bajorijos atstovai. Toje komisijoje bajorija vienbalsiai nutarė visluominį valsčių, visišką bajorų sylyginimą su ūkininkais ir visiškai vienodus bajorijos mokesnius su ūkininkais perkeliant žymią dalį mokesnių ir valstiečių pareigų ant bajorų, nes visas tos komisijos darbas nebuvo sunaudotas. Ligi 1831 metų Vilniuje buvo garsingas universitetas, kurį valdžia panaikino. Šalies ir įvairių piliečių palaikų pinigais, taip-pat vienuolynų ir bažnyčių lėšomis buvo užlaikoma daugelis pradinių ir vidutinių mokyklų, kurios, taip-pat valdžiai paliepus, buvo uždarytos. Nuo 1863 metų lig šiandien šalis pakliuvo į beteisių ir savavalių administratorių rankas, nieko ir niekeno nenustabdomų. Viskas apmirė... žmonių apšvietimas užgin-

tas, uždraudė lietuviams ir baltgudžiams spauzdinti knygas lotyniškomis raidėmis, uždraudė spauzdinti Lietuvoje lenkiškas knygas, o kiekvienas slaptas mokinimas būdavo skaudžiai pinigiškai baudžiamas ir kaltininkas būdavo iš tėvynės ištremiamas. Jokios visūmeniškos įstaigos negalima buvo sutverti, viskas, kas anksčiau buvo, tapo panaikinta. Šalis baisiai nuopuolė, o tamsumas ir vargas apgobė visus gyventojų sluogsnius. Ūkininkų šalyje dvarų ir sodžių ūkis sunyko, iškirsti privatiniai miškai, upės ir ežarai liko be žuvies, laukai ir krūmai be paukščių ir žvėrių. Taip dalykams stovint čia viešpatavo prisiųsti ateiviai užsidavę ypatiškais reikalais ir kurstymu luomų ir klesų nesantaikos, kuri negalėjo būti dargi bažnyčios stabdoma, nes daugelį bažnyčių buvo atėmę, o katalikiškąją dvasiškiją persekiojo, iš rusų gi dvasiškijos padirbo priespaudos ir varo gaivintojus. Toksai prispaudimas blogai atsiliepė ant doriškųjų gyventojų jausmų ir privedė prie dvasios nuopuolimo, prie visokios iniciatyvos žlugimo. Iš tos tai priežasties nesipriešinta varui dargi ten, kur toks pasipriešinimas būtų veikęs, neveizdint į apskritą beteisiškumą. Kiekvienas sėdėjo savo lindynėje ir bijojo iškišti galvą aikštėn, norėdamas sveikas-gyvas išlikti. Tokiame apverktiname padėjime buvo mųsų šalis lig pastarųjų laikų.

K l a u s i m a s. — *Kokiu būdu pakelti visą kraštą ir jo gyventojus iš ligšiolaikinio skurdo?*

Atsakymas. — Pirmiausia męs visi to krašto piliečiai, be luomų, tautos ir tikėjimo skirtumų, privalome paduoti sau rankas ir vieni kitais pasitikėdami imtis darbo, nors ir šiandieninių teisių ribose, kad jos ir nepergeriausios, tečiaus nuo 1904 m. praplatintos ir leidžia atlikti piliečio darbą. Atminkime, kad tik vienybėje—pajėga; atminkime, kad, neveizdint į tūlus partyviškus nuomonių skirtumus kas link visūmenės reikalų, turime visą eilę krašto ir piliečių reikalavimų, kurie visiems yra geistini ir neatbūtini neveizdint kas prie kokios partijos, luomo ar tautos priklauso; atminkime, kad be įvykdymo pamatinių reikalavimų, visiems bendrų, nestengsime jokių partyviškų uždavinių įvykdyti; atminkime, kad įvairi partyviški, luomų ir tautų susirėmimai niekais pasibaigs, jeigu neįgysime to, kas yra tautos ir krašto gyvavimo pamatu; atminkime, kad turėdami tokias begales reikalingo darbo dėl išgavimo pamatinių teisių, visokis jėgų išblaškymas ir energijos sūnaudojimas ant niekanaudės partyviškos, tautiškos ar tikėjimiškos kovos yra nuodėmė; atminkime, kad kol įgysime platesnes teises, privalome išnaudoti viską ką šiandieninės teisės duoda, nes tuo prirodysime mųsų politiškąjį subrendimą ir mokėjimą išnaudoti viską dėl krašto iž žmonių gerovės. Reikalaukime kas-kartą platesnių teisių; bet pirmiausia darykime tą, kas dabar padaryti galima ir per tai prirengsime dirvą dėl tų ateities platesnių teisių; nes kuogeriausias

grūdas išlieštoje dirvoje neužderės kaip reikiant. Tiktai vienybė ir sumaningas darbas pakels kraštą ir žmones iš šiandieninio skurdo.

Klausimas. — *Kas yra reikalinga, kad užviešpatautų vienybė ir bendro darbo vaisingumu pasitikėjimas?*

Atsakymas. — Reikia suprasti, kad kiekvieno piliečio arba atskirų kuopų gerovė priguli nuo visų visūmenės sluogsnių gerovės. Kokios-nors gyventojų klesos vargas ir bėda nurodo visūmenės organizmo ligą, neveizdint į apgaulingą pavienių kuopų ar žmonių gerovę, kurie kiekvieną valandą gali būti įtraukti į juos apsukantį visūmenišką sukurį ir žūti tose gelmėse, kaip žūsta rūmų gyventojai, kuomet aplinkinėse kaimiečių grįtelėse siaučia užkrėčiamosios ligos. Geru keliu naudojas kiekvienas gyventojas, o blogu keliu patogiausia brika nepakenčiama kelionė ir pakeleivingajam grūmoja daug blogesnis paojus, negu važiuojant kripėmis. Kultūros išsiplėtimas palengvina visiems gyvenimą ir drauge su tuo pačios priemonės tiems reikalavimams pakakinti tampa prieinamesnėmis... ir taip visame kame dedas! Pavienis žmogus, pavienė visūmeniška kuopa nedaug nuveikti stengs, bet kuomet visa visūmenė imasi darbo, tai prie mažiausio pasistengimo trumpu laiku įgyjama tas, ką nebūtą pavieniai žmonės per ilgus energiško darbo metus padarę; nes tik vienybėje—pajėga.

Klausimas. — *Kas reikalinga daryti, kad visūmeniškas darbas būtų vaisingas?*

Atsakymas. — Reikia turėti tikslą, o darbo tikslas paeina iš praeities ir dabarties supratimo ir prie ko turime siekti ateityje. Pamatiniu tikslu yra pakelti krašto gerovė lig aukščiausio laipsnio, o jo gyventojus lig galimos laimės aukštybių. Tasai tikslas yra dar labai tolimas ir šiuo laiku neturime konkretiškų pamatų, kad galėtumėm pasakyti kokia bus Lietuva šimtui dargi penkesdešimčiai metų praėjus, nes tas priguli ne tik nuo mųs pačių, bet ir nuo pašalinių įtekmių, tečiaus pastatytasai tikslas turi nuolatos mums rūpėti. Kelius gi turime pasirinkti tokius, kad nenueiti jais į klampynę, kuria kartais mųsų priešininkai tyčiomis gali mums prirengti. Šale ideališko tikslo privalome turėti paruoštus kelius prie artesniųjų ir tolesniųjų tikslų, bet prie tokių, kurie ištikrųjų gali būti gyveniman įvykdyti, o ne prie utopijiškų doktrynų ant pirmos vietos, nes jos kaip pelkes, gali ilgam laikui sulaikyti mus ant vietos benaudžiai kovojant, o dargi visiškai praryti mųsų senesniuosius laimėjimus. Nenusigąskime žmonių nepasitikėjimu apšviestesniais ir turtingesniais sluogsniais, nes ilgametė valdiškoji vergija prie to privedė. Toksai žmonių nepasitikėjimas žus, kuomet apšviestesni ir turtingesni sluogsniai, vieton dejavimų ir nieko neveikimo, stos į programinį darbą be ankštų protavimų, bet pilnai suprazdami savo visūmenišką pasiuntinystę, su tuo

tvirtu pasiaukojimu, kad kiekvienas sulyginamai su tuo ką turi kapitalo, žemės, nepajudinamų turtų, įgautų žinių, kurios lygiai kapitalu esti, sudėtų ant visūmeniško aukuro pritinkantį, teisingą nuošimtį pinigais ir darbu. Čia našlaičio skatikas bus lygus turtuolio šimtinei, čia darbo valanda nekartą užstos pinigišką auką.... Kuomet prasidės toksai darbas, kuomet aukojimas bus matomas, tai iš žmonių vienas po kito pradės aukoti ir dirbti, kol visi stos darban—kaip vienas. Mųsų liaudis nėra laukinė, ji turi giliai išdirbtą bendrą su mumis dorišką kulturą ir etiką, kurios susirinko nuo amžių ir guli dabar joje kaipo nepajudinamas išteklius. Trūksta tiktai šviesos spindulio, kad ta sutausota energija išeitų aikštėn, kad ta liaudis ir iš paviršiaus taptų aukštai kulturiška, suprantanti savo teises ir savo pareigas. Pradėkime visūmenišką darbą, pradėkime jį tikrai ir greitai žus visoki nepasitikėjimai ir liaudis drauge su mumis įduos savo likimą tiems žmonėms, kurie labiausia bus to verti.

Klausimas. — *Kokia gi programa mųsų visūmeniško darbo?*

Atsakymas. — Ta programa turi apimti pirmiausia visą Lietuvą, kuri (programa) sūlyg mųsų nuomonės, gali būti statoma ant spalių 17 d. 1905 m. manifesto pamato ir tolesnio konstitucionališkų teisių plėtimo, su tuo, kad kuolabiausia pritiktų mųsų šalies reikalams ir mųsų žmonių dvasiai. Tokia programa gali būti

pilnai įvykdyta tiktai per Valstybės Dumą drauge su Valstybės Taryba ir dėl pačio įvykdymo reikalauja tūlo laiko. Bet tas nė kiek neprivalo sulaikyti mus nuo neatbūtino darbo, paremto ant šių laikinių teisių, manifestų ir paliepimų, kaip tas ankščiau nurodyta buvo, nes be to pradinio darbo pilna programa negalėtų būti pilnai įvykdyta.

Klausimas. — *Kokis yra labiausia dabar Lietuvai atsakantis susitvarkymas?*

Atsakymas. — Turėdami omenyje, kad šešios gubernijos Lietuvą sudarančios, valdiškai šiaur-vakarinėmis vadinamos, nuo amžių sujungtos praeitim, būdu ir vienodomis teisiškai-ekonomiškomis sąlygomis, jos turi tverti vieną, nepadalinamą Lietuvą su plačia savyvalda dėl vietinių reikalų Vilniuje. Dėl apskritų valstybės reikalų privalo turėti savo atstovus Valstybės Dumoje ir Valstijos Taryboje renkamus sulyg įstatų, kokie išdirbti dėl visos valstijos. Lietuvos savyvaldos teisės ir santikiai su valstijos administracija turi būti apriboti ir užtikrinti valstijos įstatymais. Šale *centrališkos savyvaldos* dėl visos Lietuvos, turi būti *apskričių savyvaldos* dėl kelių pavietų, vienon kuopon sujungtų ant kiek galima su vienoda liaudies kalba ir galop turi būti *valsčių savyvaldos*, su visluominiu valsčium. Tiktai centralinė Lietuvos savyvalda gali duoti tokias įstaigas, kurių šiuo laiku veikiančios centrališkose Rusijos gubernijose žemiečių gubernijinės savyvaldos negali duoti; padėkim: univer-

sitetą, aukštesnes mokslo įstaigas kitokios rūšies, vietinį žemės tvarkymo skyrių, bankus: parceliacijinį, melioracijinį ir t. t. Tarp centrališkos ir valsčių savyvaldos mūsų nuomone, turėtų būti, viršui minėtos, apskričių savyvaldos, apimančios kuone ketvirtdalį šiandieninės gubernijos ploto.

Klausimas. — *Kokie rinkimų įstatai geistini dėl savyvaldų?*

Atsakymas. — Rinkimai turi būti visūtini, beluominiai, prilyginti prie didumo pareigų ir mokesnius mokančių.

Klausimas. — *Kaip turi būti skirstomi mokesniai?*

Atsakymas. — Mokęsniai ir įvairios priedermės turi būti išdėstyti sulygintinai su žemės daugumu ir jos kaina, nuo pelnų nuo įvairių nepajudinamų turtų, taippat nuo kapitalų ir visokių pramonių be luomų skirtumo, bet atsižvelgiant, kad mokesniai ir priedermės mažiausiai slėgtų neturtingus žmones.

Klausimas. — *Kokios neatbūtinos dėl Lietuvos yra piliečių teisės?*

Atsakymas. — Sulyginimas teisėse visų tikėjimų ir visiška sąžinės ir tikėjimo laisvė dėl visų. Pilietiškas sulyginimas teisėse visų be skirtumo tautų, tikėjimų, lyčių; sulyginimas sluogsnių; žodžio, spaudos, susirinkimų, sąjungų ir draugijų laisvė; užsiėmimo ir apsigyvenimo laisvė; piliečio laisvės apdraudimas, tai yra, ypa-

tos ir būto nepaliečiamybė be teismo nutarimo; teismų nepriklausomybė nuo administratyviškos valdžios.

Klausimas. — *Kas reikalinga dėl žmonių apšvietimo?*

Atsakymas. — Mokyklos turi būti savyvaldoms atiduotos; išguldomaja kalba žemesnėse ir vidurinėse mokyklose turi būti ta kalba, kurios vietiniai gyventojai pareikalaus; pradinis mokinimas turi būti visūtinas, neapmokamas ir priverstinas. Be to kiekviena tauta turi teisę steigti savo mokyklas. Vilniuje turi būti universitetas ir be to turime turėti Vilniuje ar kituose Lietuvos miestuose politechnikos ir agronomijos institutus, ir visą eilę vidurinių ir žemesniųjų profesionalinių mokyklų, o ypač ūkio mokyklų.

Klausimas. — *Ant kiek yra reikalingas rusų kalbos—valdiškosios kalbos—mokinimas ir žinojimas?*

Atsakymas. — Rusų kalbos mokinimas vidurinėse ir aukštesnėse mokyklose būtinai yra reikalingas, lygiai taip-pat Rusijos istorijos ir geografijos žinojimas.

Klausimas. — *Ar visi turi teisę steigti įvairias visūmeniškas įstaigas?*

Atsakymas. — Visi be tautų ir tikėjimų skirtumo turi teisę steigti nuosavias visūmeniškas, kulturiškas, sporto ir draugijos įstaigas be jokių apribojimų teisėse.

Klausimas. — *Ar vietiniai gyventojai privalo turėti pirmininkystę savyvaldos, teismų ir valdininkystės įstaigose ir kokios teisės vietinės kalbas vartojant?*

Atsakymas. — Visose savyvaldos įstaigose, lygiai teisme ir administracijoje pirmininkystę turi turėti vietiniai gyventojai, o vietinės lenkų, lietuvių ir baltgudžių kalbos turi turėti priderančias joms teises.

Klausimas. — *Kaip naudingiausia dėl žmonių ir šalies išrišti žemės klausimą?*

Atsakymas. — Turime pripažinti, kad krašto gyventojai nuolatos dauginas, kad pramonė pas mus maža, taigi žmonių perteklius nesuranda sau darbo išskyrus ūkį ir turi emigruoti. Dėlto tai turime apdirbti tokį ekonomiškos tvarkos sąlygų projektą, kuris aiškiu būdu padėtų pakakinti krašto gyventojų reikalavimus. Vakarų Europos patyrimas nurodo, kad ten dideli žemės turtai nuolatos dalijami į smulkius ūkius. Užtad neprivalome užmerkti akių, bet visiškai susipratę turime pradėti darbą tvarkant laipsninį didesnių žemės plotų perėjimą į žemdirbių rankas, ypač valstiečių, smulkios bajorijos ir kitų tos rųšies ūkininkų, duodant jiems viską kas tuo pačiu laiku gali padidinti žemės našumą ir patogiausia išnaudoti ekonomiškas sąlygas dėl smulkiosios pramonės. Žemės klausimas Lietuvoje turi būti išrištas su savyvaldos įstaigų pagalba evoliucijos keliu apskritai kamasuojant žemę ir padidinant

skaitlium mažus, bet tvirtus, ūkius nuolatos įgyjant didelius žemės plotus ir parceliuojant į kolonijas, palengvinus paskolas, tveriant įvairias kooperacijas, užvedant tam tikrus instruktorius. Panaikinti visokius apribojimus, ypatiška ūkininkų laisvę varžančius; sutvarkyti nuosavybės titulus kaip didžiažemių, taip ir mažažemių, priverstinas skerslaukių ir servitūtų panaikinimas, su tiesa, tūluose atsitikimuose, priverstino žemės atidalijimo paskirto didumo, užmokant tikrą jos vertę, tečiaus taip, kad nebūtų paliesta to folvarko ūkio, arba ūkininkų kolonijos sistema. Valdžios, gabinetų ir privatiška žemė, ūkiškojo banko nupirkta, turi būti išparceliuota su savyvaldos įstaigų pagalba dėl vietinių gyventojų, t. y. dėl Lietuvos gyventojų.

Klausimas. — *Kas reikia padaryti dėl ūkio ir fabrikų darbininkų?*

Atsakymas. — Dėl ūkio ir fabrikų darbininkų turi būti išdirbti tam tikri įstatai ir įsteigtos specijališkos įstaigos apdraudženčios jų ar jų šeimynų būvį ir duodančios pamatą kulturiškam ir ekonomiškam minių plėtojimuisi, taip-pat taikos įstaigos tarp darbdavių ir darbininkų.

Klausimas. — *Koks turi būti atsinešimas į nuolatinius Lietuvos gyventojus rusus ir kitas tautas?*

Atsakymas. — Atsinešimas į nuolatinius Lietuvos gyventojus rusus ir kitus turi būti visiškai broliškas, kaipo į

mųsų sanpiliečius, kurie visokiuose visūmeniškuose reikaluose stoja į bendrą darbą su mumis dėl krašto gerovės.

Klausimas. — *Koks turi būti mųsų atsinešimas į žydus?*

Atsakymas. — Pripažįstame žydus pilnateisiais piliečiais ir geidžiame gyventi su jais broliškoje santaikoje ant tiek, ant kiek jie patįs panorės būti tikrais mųsų krašto piliečiais ir plačiai dalyvaus visūmeniškame darbe. Nenorime, kad mųsų šalis būtų dėl žydų ištrėmimo vieta ir dėlto reikalaujame dėl jų teisės gyventi visoje valstijoje.

Klausimas. — *Kol įgysime geresnes teises ką turime dabar daryti?*

Atsakymas. — Pirmų - pirmiausia turime mokyti mųsų vaikus....; nes mokslas tai viskas. Mokykime, kas gali, pas save namieje; telkimės šeimynomis ir mokykime vaikus bendrai; steigkime kur galėdami mokyklas; naudokimės apšvietimo draugijomis ir šelpkime jas kiek galėdami. Steigkime ūkio ratelius, vartotojų draugijas, apšvietimo kuopas, paskolos ir taupinimo kasas, pieninkystės, prekybos ratelius ir t. t. Kas galima padaryti dėl žemės klausimo, kad ir su esančių žemės tvarkymo pavietų komisijų pagalba, darykime nieko nelaukdami; o jeigu kas dieną nors po trupučį nuveiksime, tai metams praėjus bus jau daug padaryta.—Pažinkime tas teises, kurios mums pridera ir naudokimės viskuo, kad nepasiduoti betei-

siškumui. — Atmeskime visokios rųšies perteklius, nes tam neturime lėšų; bet nesigailėkime nieko tam, kas pakelia apšvietimą, kas dorina žmones, kas stiprina dvasią, kas pakelia įpatišką ir visūmenišką gerovę.—Pripraskime prie tvarkos ir prie nuolatinio darbo, neleiskime veltui laiką, o iš to visko kas kitas vyniosis, kaip siūlas iš kamuolio... ir greitai visi susiprasime tarp savęs, o Dievas laimis mųsų darbą.